

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
TŘETÍ SEKCE
28. 8. 2018
VĚC SAVVA TEREITYEV PROTI RUSKU
(rozsudek ve věci Savva Terentyev proti Rusku,
stížnost č. 10692/09)

Dotčený článek Úmluvy:
čl. 10

Odkazy na českou právní úpravu:
čl. 17 Listiny základních práv a svobod
§ 356 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Klíčová slova:
svoboda projevu – hate speech – internet

K podmínkám trestního postihu obviněného s ohledem na právo na svobodu projevu

Autorský komentář:

Předkládané rozhodnutí je jedním z těch (dříve například Perinçek proti Švýcarsku [GC], č. 27510/08), v nichž Soud zaujal stanovisko k tomu, jaké skutečnosti musí s ohledem na znění § 10 odst. 2 Úmluvy vnitrostátní soudy zohlednit ve svých rozhodnutích, hodlají-li vyvodit trestní odpovědnost jednotlivce za jeho verbální nebo písemné projevy, aby takovým trestním postihem nedošlo k porušení jeho práva na svobodu projevu upraveného v čl. 10 odst. 1 Úmluvy.

Ve věci stěžovatele Soud s připomenutím toho, že s výhradou čl. 10 odst. 2 Úmluvy se svoboda projevu vztahuje i na informace urážející, šokující či rozrušující (bod 61.), vyzdvihl nutnost komplexního zhodnocení různých faktorů, mezi něž mimo a) povahy a formulace sporných výroků řadí i b) kontext, v němž byly zveřejněny, c) jejich potenciál vést ke škodlivým následkům a d) důvody opodstatňující příslušný zásah státu (bod 66.). Ačkoli naznal, že zásah mohl být odůvodněn splněním podmínek, že byl „stanoven zákonem“ a že současně sledoval i „legitimní cíl“, neshledal, i přes posouzení projevu stěžovatele, resp. jeho označených pasáží za zvláště agresivní a nepřátelské (bod 72.), splněnou podmínku, že zásah byl „nezbytný v demokratické společnosti“. Soud připomenul, že státní zaměstnanci při výkonu svých pracovních povinností podléhají větší míře přijatelné kritiky než běžní občané, což tím spíše platí v situaci, kdy se kritika týká veřejné instituce jako celku (bod 73.). Policie jako jedna z bezpečnostních složek státu

by se měla vyznačovat zvláště vysokou mírou tolerance k urážlivým výročkům, pokud takový projev nemá potenciál vyprovokovat bezprostřední násilí vůči jejím příslušníkům (bod 77.) Prostor pro omezování politického projevu nebo diskuse otázek veřejného zájmu je velmi úzký (bod 62.), což platí i v situaci, kdy diskuse vyvolala otázku údajného zapojení policie do umlčování a potlačování politické opozice v době volební kampaně (bod 70.). Potenciál komentáře stěžovatele oslovit veřejnost a ovlivnit tak veřejné mínění byl podle Soudu velmi omezený (bod 81.). Vnitrostátní soudy pochybily, pokud se zaměřily toliko na formu užitou stěžovatelem (styl však jako způsob projevu je chráněn spolu s obsahem projevených myšlenek a informací – bod 68.) a obsah jeho projevu bez toho, že by zhodnotily potenciál dotčených výroků vyvolat škodlivé důsledky s ohledem na jejich dosah k veřejnosti a na politickou a společenskou situaci, v níž byly zveřejněny. Protože vnitrostátní soudy nebyly vzaty v úvahu všechny skutečnosti a rozhodující faktory, dospěl Soud k závěru, že poskytnuté důvody nebylo možno považovat za „relevantní a dostatečné“ pro opodstatnění zásahu do stěžovatelovy svobody projevu (bod 82.) z hlediska požadavku, že byl „nezbytný v demokratické společnosti“ (bod 86.). Shledal proto, že odsouzením stěžovatele došlo k porušení čl. 10 Úmluvy.

Protože i v prostředí České republiky se lze setkat s tím, že různé projevy na sociálních sítích vedou k zahájení trestního stíhání autorů jejich textů, může být předkládané rozhodnutí inspirující z pohledu, kterým okolnostem by měla být věnována pozornost z hlediska důkazního řízení a jejich následného zhodnocení ve vydaných rozhodnutích.

SKUTKOVÝ STAV

Stěžovatel žil v relevantní době v Republice Komi v Rusku, kde v únoru 2007 probíhala volební kampaň do regionálního parlamentu. Dne 14. 2. 2007 proběhla neplánovaná policejní prohlídka v kancelářích místních novin, o čemž téhož dne informovala místní nevládní organizace Pamětní komise pro lidská práva v Komi (dále jen „komise“), která prohlídku kanceláří spojila s probíhající volební kampaní. Noviny podle ní publikovaly v souvislosti s volbami velké množství materiálu, byly v opozici se současnou vládnoucí stranou a podporovaly opozičního kandidáta. Policisté dále podle její zprávy neuvedli pro prohlídku právní důvod a v jejím průběhu postupovali velice hrubě.

Tiskové prohlášení bylo téhož dne sdíleno na liveJournal.com, kde na něj jeden z uživatelů reagoval komentářem označujícím policii za „věrné psy režimu“, kteří mají „stále mentalitu represivní tvrdé hole v ruce těch, kteří mají moc“. Známy stěžovatele pan B. S. příspěvek sdílel na svém blogu se slovy, že policie „[byla] vyslána bojovat s politickou opozicí“. Následující den stěžovatel na tuto zprávu a komentáře reagoval tímto sdělením:

„Nesouhlasím s názorem, že ‚policisté mají stále mentalitu represivní tvrdé hole v rukou těch, kteří mají moc‘. Zprvė, nejsou to policisté ale policajti; zadruhé, jejich mentalita je neléčitelná. Prase vřdycky zůstane prasetem. Kdo se stane policajtem? Jenom nevzdělanci a chuligáni – ti nejhoupějši a nejméně vzdělani zástupci světa zvířat. Bylo by skvělé, kdyby v centru každého ruského města, na hlavním náměstí ... byla pec jako v Osvětími, ve které by byli slavnostně každý den, nebo ještě lépe dvakrát denně (řekněme v poledne a o půlnoci), pálení nevěřící policajti. Lidé by je pálili. To by byl první krok k očistě společnosti od této policajtské špiny.“

Proti stěžovateli bylo v souvislosti s jeho komentářem v březnu zahájeno trestní řízení podle § 282 ruského trestního zákoníku a stěžovatel svůj komentář smazal.

Během řízení před soudem stěžovatel přiznal autorství příspěvku, sdělil však, že se jednalo o emotivní a spontánní reakci na zprávu komise. Poznamenal, že je rozdíl mezi poctivým policistou a policajtem, který je zkažený a jedná nezákonně. Trval na tom, že komentář byl výhradně pro B. S., nemínil jej publikovat veřejně, natož vyzývat k jednání proti policii. Přiznal, že byl komentář přehnaný a omluvil se přeživším holokaustu a poctivým policistům. Během řízení vypovídali policisté, kteří uvedli, že komentář vnímali jako mířený obecně proti policistům a nikoli pouze „nevěřícím policajtům“. Někteří svědci uvedli, že o komentáři stěžovatele vůbec nevěděli do zahájení trestního řízení. Jiní uvedli, že jej považovali za mimořádně krutý, avšak pouze za podnět k diskusi a nikoli výzvu k násilí. Podle znaleckých posudků ve věci zpracovaných mířil komentář proti policistům jako „sociální skupině“, cílil na „vyvolání nepřátelství a nenávisti“ vůči ní a „vyzýval k [její] fyzické likvidaci“.

Stěžovatel byl odsouzen podle § 282 ruského trestního zákoníku za „veřejné vyvolání nepřátelství a nenávisti a ponižování důstojnosti skupiny osob na základě jejich příslušnosti k sociální skupině“. V odůvodnění soud uvedl, že stěžovatel jednal záměrně, a to s cílem vyvolat nezákonné jednání proti policistům, a učinil tak veřejně na populárním blogu. Komentář stěžovatele byl podle něj zobecněný a neosobní a policisty označoval za méněcenné na základě jejich profesního zařazení, čímž negativně ovlivnil veřejné mínění, když volal po jejich fyzické likvidaci. Vyloučil, že by se mohlo jednat o kritiku nebo podnět k diskusi. Jednání stěžovatele naopak označil za flagrantní a nebezpečné pro národní bezpečnost, neboť bylo proti základům ústavního zřízení a státní bezpečnosti.

Vzhledem ke kladným zprávám o pověsti stěžovatele a absenci dřívějšího odsouzení mu uložil podmíněně odložený trest odnětí svobody v trvání jednoho roku. Proti rozhodnutí soudu podal stěžovatel odvolání, které bylo Nejvyšším soudem Republiky Komi zamítnuto.

PŘÁVNÍ POSOUZENÍ

I. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 10 ÚMLUVY

41. Stěžovatel namítl, že jeho odsouzením za komentář na internetu bylo porušeno jeho právo na svobodu projevu, které je zakotveno v čl. 10 Úmluvy následovně:

„1. Každý má právo na svobodu projevu. Toto právo zahrnuje svobodu zastávat názory a přijímat a rozšiřovat informace nebo myšlenky bez zasahování státních orgánů a bez ohledu na hranice...“

2. Výkon těchto svobod, protože zahrnuje i povinnosti a odpovědnost, může podléhat takovým formalitám, podmínkám, omezením nebo sankcím, které stanoví zákon a které jsou nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, územní celistvosti nebo veřejné bezpečnosti, ochrany pořádku a předcházení nepokojům a zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky, ochrany pověsti nebo práv jiných...“

A. Podání stran

1. Stěžovatel

42. Stěžovatel namítl, že jeho odsouzení představovalo neoprávněný zásah do jeho práva na svobodu projevu. Podle mínění stěžovatele především nelze uvedený zásah považovat za „stanovený zákonem“, neboť byl výsledkem nepředvídatelného použití § 282 ruského trestního zákoníku. Trvá na tom, že uvedené ustanovení bylo navrženo na ochranu národnostních, rasových, jazykových a náboženských menšin stejně jako zástupců nejzranitelnějších sociálních skupin, například homosexuálů. Rozšíření jeho znění způsobem zahrnujícím policii jako sociální skupinu znamenalo zneužití tohoto ustanovení a šlo nad rámec toho, co lze rozumně očekávat. Podle stěžovatele bylo jeho trestní stíhání jedním z prvních případů, v němž byl pojem „sociální skupina“ vyložen vnitrostátními soudy jako zahrnující státní zaměstnance.

43. Argumentoval dále, že jeho trestní stíhání a odsouzení podle zmíněného ustanovení bylo výsledkem jeho selektivní a svévolné aplikace, neboť veřejné osoby jako například slavní ruští populární hudebníci, kteří v relevantním období veřejně hráli písně s mnohem výslovnějšími a urážlivějšími texty vztahujícími se k policii, nikdy nebyly stíhány podle uvedeného ustanovení.

44. Dodal, že namítaný zásah nebyl „nezbytný v demokratické společnosti“. Zejména trval na tom, že jeho komentář necílil na všechny ruské policisty, ale byl mířen proti nepoctivým a zkaženým policistům, které ve svém textu označil

jako „nevěřící policajty“. Poukázal na to, že jeho kritika měla odůvodněný základ vzhledem k množství článků v hromadných sdělovacích prostředcích, včetně novin odhalujících prohřešky příslušníků bezpečnostních sborů.

45. Stěžovatel poukázal, že komentář napsal spontánně a v důsledku své okamžité reakce na téma vznesené probíhající diskusí. Argumentoval dále, že nikdy neměl v úmyslu, aby jeho komentář vyzněl jako výzva k násilí proti policistům. Slova „slavnostní pálení“ a „nevěřící policajti“ mínil metaforicky a obrazně; jednalo se o nadsázku, prostřednictvím níž hodlal vyjádřit myšlenku, že zkažení příslušníci policie by měli nést odpovědnost a společnost musí mít nulovou toleranci k jejich zneužitím a excesům. Zároveň stěžovatel připustil, že jeho odkaz na Osvětim a nářážka na praktiky používané nacisty byly zvláště nevhodné; poznamenal, že jejich užití upřímně lituje.

46. Namítl dále, že jeho komentář nepředstavoval žádné nebezpečí pro veřejnost. Uveřejnil ho na málo čteném blogu a do zahájení trestního řízení proti němu komentář četlo maximálně 25 uživatelů internetu a žádný z nich ho zřejmě nepovažoval za výzvu k násilí proti policii.

2. *Vláda*

47. Vláda trvala na tom, že zásah do práva stěžovatele na svobodu projevu byl opodstatněný podle čl. 10 odst. 2 Úmluvy. Přesněji řečeno sledoval legitimní cíl – ochranu práv a pověsti ruských policistů – a byl „nezbytný v demokratické společnosti“. Ve spojitosti s tímto vláda poukázala na to, že stěžovatel byl shledán trestně odpovědným za zveřejnění textu na internetu s přímým úmyslem vyvolat nenávisť a nepřátelství a ponížít důstojnost skupiny osob – policistů. Předmětný text byl zveřejněn na blogu s neomezeným přístupem, v důsledku čehož si ho mohl přečíst kterýkoli uživatel internetu.

48. Vláda dále citovala závěry znaleckých posudků z 30. 4. 2007 a 19. 6. 2008, podle nichž stěžovatelův komentář urážel a ponižoval policisty jako skupinu; dále ovlivnil veřejné mínění vnucováním negativních názorů ve vztahu k policistům s cílem vyvolat ve společnosti nepřátelství, eskalovat zde konflikt a zhoršit protiklady ve společnosti. Poukázala dále na výpovědi tří policistů, kteří během řízení uvedli, že sporný text vnímali jako urážlivý a mířící na všechny policisty bez rozdílu a nikoli pouze na ty „nepoctivé“. Někteří další svědci vypověděli, že množství blogerů bylo „pobouřeno“ komentářem stěžovatele a považovalo ho za mimořádně krutý (viz bod 18.). Vláda tudíž argumentovala, že ve světle shromážděných důkazů byl odůvodněný závěr vnitrostátních soudů, že komentář stěžovatele nelze považovat za kritiku policejních orgánů, byť ostře vyjádřenou, ale mířil na vyvolání nenávisť, nepřátelství a ponížení důstojnosti policistů jako skupiny a veřejně vyzýval k násilí proti nim.

49. Vláda rovněž namítl, že sporný komentář byl „čistým a drsným nadáváním policistům“ a nijak nepřispěl k jakékoli veřejné diskusi. Zdůraznila, že stěžovate-

lův komentář byl zobecněný, agresivní a zaměřený na vyvolání negativního postoje čtenáře proti určité sociální skupině – policistům. Jednání stěžovatele tak nepochybně představovalo hrozbu pro společnost. Z jejího pohledu by mohla tolerance úřadů proti takto urážlivým výrazům ve vztahu k zástupcům bezpečnostních sborů podkopat jejich autoritu a podnítit veřejnost k jejich přehlížení a neuposlechnutí jejich rozkazů. Dále poukázala, že příslušná vnitrostátní právní úprava stěžovateli přiznává právo podat stížnost proti jakémukoli jednání nebo opomenutí policisty, pokud má za to, že došlo k porušení jeho práv nebo zájmů tímto jednáním nebo opomenutím; takovou stížnost však stěžovatel nikdy nepodal a namísto toho se uchýlil k veřejné výzvě k fyzické likvidaci policistů.

50. Vláda též uvedla, že stěžovatel byl odsouzen k podmíněně odloženému trestu odnětí svobody v trvání jednoho roku, přičemž argumentovala, že uložený trest nelze považovat za nepřiměřený.

B. Posouzení soudem

1. K přijatelnosti

51. Soud má za to, že stížnost není zjevně neopodstatněná ve smyslu čl. 35 odst. 3 písm. a) Úmluvy. Rovněž není nepřijatelná z žádných dalších důvodů. Proto ji prohlašuje za přijatelnou.

2. K věci samé

52. Strany se shodly, že v důsledku stěžovatelova odsouzení došlo k „zásahu“ do výkonu jeho svobody projevu. Takový zásah představuje porušení čl. 10 Úmluvy, pokud nespĺňuje požadavky jeho druhého odstavce. Je tedy na posouzení, jestli byl zásah „stanovený zákonem“, sledoval jeden nebo více legitimních cílů vymezených v tomto ustanovení a byl „nezbytný v demokratické společnosti“ k dosažení těchto cílů.

a) „Stanovený zákonem“

53. V projednávaném případě nebylo sporné, že stěžovatelovo odsouzení mělo podklad ve vnitrostátní právní úpravě – § 282 odst. 1 ruského trestního zákoníku – a že příslušné ustanovení bylo dostupné. Stěžovatel spíše vyjádřil pochybnost o předvídatelnosti tohoto ustanovení při jeho použití vnitrostátními soudy. Argumentoval, že jeho odsouzení podle uvedeného ustanovení za jeho komentář na internetu šlo nad rámec toho, co lze rozumně očekávat (viz bod 42.).

54. Soud zdůrazňuje svoji ustálenou judikaturu, podle níž pojem „stanovený zákonem“ vyžaduje, aby sporné opatření mělo oporu ve vnitrostátním právu. Tento

pojem zahrnuje také kvalitu příslušného zákona, tj. dostupnost pro dotčené osoby a předvídatelnost jeho účinků, tedy jeho formulaci s dostatečnou přesností na to, aby dotčeným osobám umožnil – v případě potřeby s odpovídající právní pomocí – předvídat v míře, jež je za daných okolností přiměřená, důsledky, které s sebou může nést určité jednání, a přizpůsobit svoje chování (viz mezi mnoha dalšími Öztürk proti Turecku [GC], č. 22479/93, § 54, ECHR 1999VI; Lindon, Otchakovsky-Laurens a July proti Francii [GC], č. 21279/02 a 36448/02, § 41, ECHR 2007-IV; Dilipak proti Turecku, č. 29680/05, § 55, 15. 9. 2015). Tyto důsledky nemusejí být předvídatelné s absolutní jistotou, neboť zkušenost ukazuje, že je to nedosažitelné [viz nedávné rozhodnutí Perinçek proti Švýcarsku [GC], č. 27510/08, § 131, ECHR 2015 (výtažky)].

55. Soud soustavně shledává, že zákony musejí být obecně použitelné, což způsobuje, že jejich formulace není vždy přesná. Je pravdou, že potřeba vyhnout se přílišné tvrdosti a udržet krok s měnicími se okolnostmi znamená, že mnoho zákonů je nevyhnutelně formulováno více či méně neurčitě. Interpretace a aplikace takových předpisů závisí na praxi (viz například Gorzelik a další proti Polsku [GC], č. 44158/98, § 64, ECHR 2004-I; Altuğ Taner Akçam proti Turecku, č. 27520/07, § 87, 25. 10. 2011). Rozsah pojmu předvídatelnost závisí do značné míry na obsahu dotčeného opatření, oboru, který má pokrýt, a počtu a postavení osob, kterým je určeno (viz například Lindon, Otchakovsky-Laurens, cit. výše, § 41). Lze tudíž předpokládat, že příslušné ustanovení, i pokud bude formulováno obecně, bude možno považovat za souladné s požadavkem „kvality zákona“, pokud bude interpretováno a aplikováno vnitrostátními soudy pečlivě a konzistentně. Soud si je tudíž vědom toho, že jeho úkolem není přezkum vnitrostátního práva obecně, ale posouzení, zda způsob, jakým bylo aplikováno v případě stěžovatele, vyvolal porušení Úmluvy (viz Perinçek, cit. výše, § 136).

56. Zásadní otázkou projednávaného případu je, mohl-li nebo měl-li stěžovatel vědět – v případě potřeby s odpovídající právní pomocí – že za zveřejnění sporného komentáře může být trestně odpovědný podle výše zmíněného ustanovení trestního zákoníku (tamtéž, § 137). Soud připouští, že v uvedené oblasti může být složité formulovat zákony s absolutní přesností a určitá míra pružnosti může být vyžadována, aby mohly ruské soudy posoudit, jestli určité jednání může být považováno za schopné vyvolat nenávisť a nepřátelství z důvodů uvedených v daném ustanovení (viz Dmitriyevskiy proti Rusku, č. 42168/06, § 80, 3. 10. 2017, a zde uvedené odkazy). Soud soustavně judikuje, že v každém systému práva, včetně trestního práva, jakkoli jasně je právní předpis koncipován, vždy vyvstane nevyhnutelně potřeba jeho výkladu soudy, jejichž soudní funkcí je právě objasňování nejasností a rozptýlení jakýchkoli pochybností, které mohou trvat stran interpretace předpisu (viz například Öztürk, cit. výše, § 55; obdobně Jorgic proti Německu, č. 74613/01, § 101, ECHR 2007-III).

57. Soud v této souvislosti poukazuje, že vláda nenamítla ani neodkázala na žádnou praxi vnitrostátních soudů, podle níž by v době, kdy byl stěžovatel sou-

zen a odsouzen, byly interpretovány pojmy uvedené v § 282 ruského trestního zákoníku způsobem definujícím jejich význam nebo rozsah s cílem naznačit, které jednotlivce nebo skupiny jednotlivců norma chrání a jaké „jednání“ může mít za následek trestní odpovědnost podle tohoto ustanovení. Stěžovatel naopak poukázal na absenci takové praxe ruských soudů (viz bod 42.). Bylo to skutečně až v letech 2010–11, tedy několik let po odsouzení stěžovatele v konečné instanci, kdy se ruské nejvyšší soudy k problému interpretace § 282 trestního zákoníku vyjádřily a poskytly k němu vnitrostátním soudům alespoň nějaké pokyny (viz body 31.–32.). Zároveň Soud poznamenává, že výklad § 282 vnitrostátními soudy v projednávaném případě, podle něhož lze považovat policii za „sociální skupinu“, která může požívat ochrany tohoto ustanovení, není v rozporu s přirozeným významem těchto slov.

58. S ohledem na uvedené je zřejmé, že vnitrostátní soudy ve stěžovatelově případě čelily právnímu problému, který nebyl v té době objasněn soudní interpretací. Soud uznává, že je nelze vinit za tento stav okolností. Dokud nebyl nový předpis interpretován a aplikován vnitrostátními soudy, vždy bude existovat prvek nejistoty stran jeho významu (viz Dmitriyevskiy, cit. výše, § 82). Pokud jde o kritéria pro interpretaci použitá soudy v případě stěžovatele, tato otázka se vztahuje spíše k relevanci a dostatečnosti důvodů, které soudy poskytly k opodstatnění jeho odsouzení, a měla by tak být zodpovězena při posuzování, jestli zásah do práv stěžovatele podle čl. 10 Úmluvy byl nezbytný v demokratické společnosti.

59. Ve světle výše uvedených úvah bude Soud dále postupovat s předpokladem, že zásah do práva stěžovatele na svobodu projevu byl „stanovený zákonem“ ve smyslu čl. 10 odst. 2 Úmluvy.

b) Legitimní cíl

60. Soud je dále přesvědčen, že příslušný zásah byl míněn k ochraně „pověsti nebo práv jiných“, přesněji ruských policistů, a měl tak legitimní cíl podle čl. 10 odst. 2 Úmluvy [viz například *Le Pen proti Francii* (rozh.), č. 18788/09, 20. 4. 2010; *Vejdeland a další proti Švédsku*, č. 1813/07, § 49, 9. 2. 2012].

c) „Nezbytný v demokratické společnosti“

i) Obecná východiska

61. Obecná východiska pro posouzení, jestli byl zásah do výkonu práva na svobodu projevu „nezbytný v demokratické společnosti“, jsou ustálena judikaturou Soudu a byla zdůrazňována v mnoha případech. Soud zejména uvedl, že svoboda projevu představuje jeden z nezbytných základů demokratické společnosti a jednu ze základních podmínek pro její pokrok a seberealizaci každého jednotlivce. S výhradou čl. 10 odst. 2 se svoboda projevu vztahuje nejen na „informace“ a „myšlen-

ky“ přijímané příznivě, s lhostejností nebo považované za neurážlivé, ale také na ty, které urážejí, šokují nebo rozrušují. Takové jsou požadavky pluralismu, tolerance a snášenlivosti, bez nichž by neexistovala žádná „demokratická společnost“ (viz mezi mnoha dalšími Morice proti Francii [GC], č. 29369/10, § 124, ECHR 2015; Pentikäinen proti Finsku [GC], č. 11882/10, § 87, ECHR 2015; Perinçek, cit. výše, § 196; Bédat proti Švýcarsku [GC], č. 56925/08, § 48, ECHR 2016).

62. Krom toho je velmi úzký prostor pro omezování politického projevu nebo diskuse otázek veřejného zájmu podle čl. 10 odst. 2 Úmluvy. Konzistentním přístupem Soudu je požadavek na velmi silné důvody pro opodstatnění omezení takové diskuse, neboť uplatnění velkých omezení v jednotlivých případech by nepochybně mělo vliv na respektování svobody projevu v daném státě obecně [viz Feldek proti Slovensku, č. 29032/95, § 83, ECHR 2001-VIII; Sürek proti Turecku (č. 1) [GC], č. 26682/95, § 61, ECHR 1999-IV].

63. Přídavné jméno „nezbytný“ naznačuje existenci „naléhavé společenské potřeby“, která musí být přesvědčivě prokázána (viz například Erdoğan proti Turecku, č. 25723/94, § 53, ECHR 2000-VI). Nesporné je v první řadě na vnitrostátních úřadech, aby posoudily, jestli je zde taková potřeba opodstatňující zásah, a proto požívají určitého prostoru pro uvážení. Tento je však spojen s dohledem Soudu nad zákony a rozhodnutími, v nichž jsou tyto zákony aplikovány, dokonce i těmi učiněnými nezávislými soudy. Soud je proto zmocněn ke konečnému rozhodnutí, je-li „omezení“ slučitelné se svobodou projevu chráněnou čl. 10 (viz mezi mnoha dalšími Karataş proti Turecku [GC], č. 23168/94, § 48, ECHR 1999-IV).

64. Dozorčí úloha Soudu není omezena na posouzení, jestli vnitrostátní úřady užily své uvážení rozumně, pečlivě a v dobré víře. Spíše musí zásah zkoumat ve světle případu jako celku a rozhodnout, zda byly důvody předložené vnitrostátními úřady, jimiž ho opodstatňují, „relevantní a dostatečné“ a jestli bylo přijaté opatření „přiměřené“ sledovanému legitimnímu cíli. Přitom se musí Soud přesvědčit, že vnitrostátní úřady po přijatelném posouzení relevantních skutečností aplikovaly standardy, které byly v souladu se zásadami zakotvenými v čl. 10 Úmluvy (viz mezi mnoha dalšími Chauvy a další proti Francii, č. 64915/01, § 70, ECHR 2004-VI).

65. Konkrétněji ve vztahu k zásahům do svobody projevu v případech týkajících se vyjádření údajně vyvolávajících nebo ospravedlňujících násilí, nenávist nebo intoleranci Soud zdůrazňuje, že tolerance a úcta k rovné důstojnosti všech lidských bytostí představují základy demokratické pluralitní společnosti. Z principu proto sankce, nebo dokonce předcházení všem formám vyjádření, která šíří, podněcují, podporují nebo ospravedlňují násilí či nenávist založené na intoleranci, mohou být považovány za nezbytné v demokratické společnosti za předpokladu, že jakékoli uložené „formality“, „podmínky“, „omezení“ nebo „sankce“ jsou přiměřené sledovanému legitimnímu cíli (viz obdobně Gündüz proti Turecku, č. 35071/97, § 40, ECHR 2003-XI). Rozhodně zůstává na příslušných vnitrostátních úřadech,

aby ze své pozice garantů veřejného pořádku přijaly opatření, dokonce i trestně-právní povahy, která mají na takové výroky vhodně a bez excesů reagovat (viz Erdoğdu, cit. výše, § 62). Mimoto v případech, kdy takové komentáře podněcují k násilí proti jednotlivci, funkcionáři nebo části populace, požívají státy širšího rozsahu pro uvážení při zkoumání potřeby zásahu do svobody projevu (viz mezi mnoha dalšími Öztürk, cit. výše, § 66; Ceylan proti Turecku [GC], č. 23556/94, § 34, ECHR 1999-IV).

66. Při posuzování zásahu do svobody projevu v případech týkajících se projevů zmíněných v předchozím bodě bere Soud v úvahu několik faktorů, které byly shrnuty v případě Perinçek (cit. výše, § 205-07). Výsledek konkrétního případu je rozhodnut na základě vzájemné souhry různých faktorů spíše než posouzení některého z nich samostatně (tamtéž, § 208). Soud tedy zhodnotí projednávaný případ ve světle těchto východisek, a to se zvláštním důrazem na povahu a formulaci sporných výroků, kontext, v němž byly zveřejněny, jejich potenciál vést ke škodlivým následkům a důvody předložené ruskými soudy k opodstatnění příslušného zásahu.

ii) Aplikace těchto východisek na projednávanou věc

67. V projednávaném případě byl stěžovatel trestně stíhán a odsouzen k podmíněně odloženému trestu odnětí svobody za výroky, které podle vnitrostátních soudů vyvolávaly nenávisť a nepřátelství vůči policistům jako „sociální skupině“ a vyzývaly k jejich „fyzické likvidaci“ (viz body 21., 22. a 24.). Vnitrostátní soudy zejména shledaly, že sporné výroky byly „zobecněné, neosobní [a] urážlivé“ a „naplněné nepřátelstvím, nenávistí a ponižováním důstojnosti“ policistů, když tvrdily, že jsou podřadní a připisovaly jim ponižující vlastnosti (viz body 22.–23.). Soud v této souvislosti shledává, že dotčený text je skutečně formulován velmi silnými slovy. Zejména v první části nazývá policisty jako „policajty“, užívá převážně vulgární, hanlivé a urážející výrazy a označuje je jako „nevzdělance a chuligány“ a „nejhloupější a nejméně vzdělané zástupce světa zvířat“. V druhé části vyjadřuje své přání vidět slavnostní vyhlazení „nevěřících policajtů“ prostřednictvím ohně v pecích „jako v Osvětimí“ s cílem „očistit společnost od této policajtské špiny“ (viz bod 13.).

68. Soud zdůrazňuje, že urážlivý jazyk může spadat mimo ochranu svobody projevu, pokud představuje bezohledné očerňování; avšak použití vulgárních výrazů není samo o sobě rozhodující pro posouzení urážlivého projevu, neboť může sloužit toliko ke stylistickým účelům. Soud považuje styl za součást komunikace jako způsob projevu, v důsledku čehož je chráněn spolu s obsahem projevených myšlenek a informací (viz Gül a další proti Turecku, č. 4870/02, § 41, 8. 6. 2010; Grebneva a Alisimchik proti Rusku, č. 8918/05, § 52, 22. 11. 2016, a zde citované odkazy).

69. Stěžovatel byl odsouzen pro výrok, který – jak rozhodly vnitrostátní soudy – spíše vyvolával nenávisť a násilí, než aby byl ve vztahu k policistům pouze urážlivý

(srov. Janowski proti Polsku [GC], č. 25716/94, § 32, ECHR 1999-I) nebo hanlivý [srov. Bartnik proti Polsku (rozhl.), č. 53628/10, § 28, 11. 3. 2014]. Soud zdůrazňuje, že ne každý výrok, který může být určitým jednotlivcem nebo jejich skupinou vnímán jako útočný nebo urážlivý, opodstatňuje trestní odsouzení ve formě odnětí svobody. Přestože jsou takové pocity pochopitelné, nemohou samy o sobě stanovit hranici svobody projevu. Pouze pečlivým zkoumáním okolností, za nichž se útočná, urážlivá nebo agresivní slova objevila, je možné stanovit smysluplné rozlišení mezi šokujícím a urážlivým jazykem, který je chráněn čl. 10 Úmluvy, a tím, který toto své právo ztratil v duchu zachování tolerance v demokratické společnosti (pro obdobný přístup viz Vajnai proti Maďarsku, č. 33629/06, § 53 a 57, ECHR 2008). Klíčovou otázkou projednávaného případu proto je, jestli mohou být výroky stěžovatele – čteny jako celek a ve všech souvislostech – vnímány jako podporující násilí, nenávisť a intoleranci (viz Perinçek, cit. výše, § 240).

70. V této souvislosti stojí za zmínku, že stěžovatel svůj komentář zveřejnil v kontextu diskuse vyvolané tiskovým prohlášením Komise, které informovalo o policejní prohlídce kanceláří novin, jež podporovaly opozičního kandidáta v regionálních parlamentních volbách (viz bod 9.). Účastníci této diskuse vyjádřili svoji kritiku k údajným postupům těch, „kteří [mají] moc“, čímž byla policie „vyslána bojovat s politickou opozicí“, a k připravenosti policie být „věrnými psy režimu“ a aktivně se takových akcí účastnit (viz body 10. a 11.). Je tedy zřejmé, že tato diskuse vyvolala otázku údajného zapojení policie do umlčování a potlačování politické opozice v době volební kampaně a týkala se tak záležitosti obecného znepokojení a zájmu veřejnosti, tedy oblasti, v níž musejí být omezení svobody projevu vykládána přísně (viz bod 62.). Soud dále znovu potvrzuje, že volné šíření názorů a informací všeho druhu je zvláště důležité právě v době předcházející volbám (viz Długołęcki proti Polsku, č. 23806/03, § 30, 24. 2. 2009).

71. Komentář stěžovatele učiněný v rámci této debaty je projevem jeho emocionálního nesouhlasu a odmítnutí toho, co vnímal jako zneužití pravomoci policií, a sděluje jeho skeptický a sarkastický pohled na morální a etické standardy příslušníků ruské policie. Z tohoto pohledu může být dotčený výrok chápán jako kousavá kritika současného stavu věcí v ruské policii a zejména nedostatku přísnosti při náboru jejích příslušníků.

72. Soud dále poznamenává, že tón pasáže týkající se „[slavnostního]“ pálení „nevěřících policajtů“ v „Osvětimských“ pecích je zvláště agresivní a nepřátelský. Není však na rozdíl od vnitrostátních soudů přesvědčen, že může být tato pasáž interpretována jako výzva k „fyzické likvidaci [policistů] obyčejnými lidmi“ (viz bod 24.). Spíše je použita jako provokativní metafora pro zoufalé přání stěžovatele vidět policii „očištěnou“ od zkažených a zkorumpovaných policistů („nevěřících policajtů“), a byla jeho emocionální výzvou k přijetí opatření ke zlepšení této situace.

73. Soud zdůrazňuje, že jeho úvahy uvedené v předchozích dvou bodech by neměly být brány jako schvalování výrazů užitých stěžovatelem nebo tónu

jeho textu. Zmínění koncentračního tábora v Osvětimi a vražedných praktik nacistů jako příkladů hodných následování je zvláště překvapující. Přeživší holokaustu a zvláště ti, kteří přežili Osvětim, mohou být takovými výrazy uraženi. V této souvislosti však Soud shledává, že ochrana práv přeživších holokaustu nikdy nebyla vnitrostátními soudy předložena mezi důvody pro stěžovatelovo odsouzení. Mimoto, dotčený text nenese žádný náznak záměru schvalovat či ospravedlňovat nacistické praktiky používané v Osvětimi, a to ani podle závěrů vnitrostátních soudů nebo argumentů vlády. Soud v minulosti judikoval, že samotný odkaz na koncentrační tábor v Osvětimi nebo holokaust není dostatečným opodstatněním pro zásah do svobody projevu a možný dopad na práva osob by měl být posuzován s náležitým ohledem na historický a společenský kontext, v němž byl výrok učiněn (pro tento přístup viz *Annen proti Německu*, č. 3690/10, § 63, 26. 11. 2015). V projednávaném případě však nebyl vnitrostátními soudy ani vládou předložen žádný argument, proč by se měli ruští policisté cítit takovým výrokem dotčeni.

74. Obecně nemůže být ani samotné užití výrazu likvidace ohněm považováno za podněcování k nezákonnému jednání, včetně násilí. Soud v minulosti připustil, že symbolické činy tohoto charakteru mohou být chápány jako výraz nespokojenosti a protestu spíše než jako výzva k násilí [viz *Křesťanská demokratická lidová strana proti Moldavsku* (č. 2), č. 25196/04, § 27, 2. 2. 2010, v němž byla pálena vlajka a fotografie hlavy státu; *Stern Taulats a Roura Capellera proti Španělsku*, č. 51168/15 a 51186/15, § 39, 13. 3. 2018, týkající se pálení fotografie španělského královského páru]. Soud v bodě 72. poznamenal, že v projednávaném případě může být stěžovatelův výrok o „[slavnostním]“ pálení „nevěřících policajtů“ považován za provokativní metaforu a symboliku pro „očistu“ policie od zkažených policistů spíše než skutečná výzva k násilí. Jak bylo již zmíněno v bodě 60., čl. 10 poskytuje ochranu nejen obsahu myšlenek a informací, ale také formě, v níž jsou předávány.

75. Podstatné dále je, že stěžovatelovy výroky nenapadaly osobně žádného identifikovatelného policistu, ale spíše policii jako veřejnou instituci. Soud připomíná, že státní zaměstnanci při výkonu svých pracovních povinností podléhají větší míře přijatelné kritiky než běžní občané (viz *Mamère proti Francii*, č. 12697/03, § 27, ECHR 2006-XIII), a to tím spíše, když se tato kritika týká příslušné veřejné instituce jako celku. Mezi tyto limity může spadat určitá míra nedostatku umírněnosti, zvláště pokud zahrnuje reakci na jednání státních zaměstnanců, které je vnímáno jako neoprávněné nebo nezákonné.

76. Soud dále bere v úvahu, že policie jako součást bezpečnostních sborů může být těžko považována za nechráněnou menšinu nebo skupinu nesoucí historii útlaku nebo nerovnosti, která čelí hluboce zakořeněným předsudkům, nepřátelství a diskriminaci nebo je zranitelná z jiného důvodu, a tudíž potřebuje zvýšenou ochranu před útoky spáchanými urážkami, posměchem nebo pomluvou (srov. *Soulas a další proti Francii*, č. 15948/03, § 36–41, 10. 7. 2008;

Le Pen, cit. výše; Féret proti Belgii, č. 15615/07, § 69–73 a 78, 16. 7. 2009, v nichž byly sporné výroky mířeny proti komunitám imigrantů ze zemí mimo Evropu žijícím ve Francii a Belgii; Balsytė-Lideikienė proti Litvě, č. 72596/01, § 78, 4. 11. 2008, kde se sporné výroky týkaly národnostních menšin v Litvě, krátce po obnovení její nezávislosti v roce 1990; Vejdeland a další, cit výše, § 54, kde výroky cílily proti homosexuálům).

77. Z pohledu Soudu by se měla policie jako jedna z bezpečnostních složek státu vyznačovat zvláště vysokou mírou tolerance k urážlivým výrokům, pokud takový projev nemá potenciál vyprovokovat bezprostřední nezákonné jednání proti jejím příslušníkům a vystavit je tak reálnému nebezpečí fyzického násilí. Pouze ve velmi citlivém kontextu napětí, ozbrojeného konfliktu a boje proti terorismu nebo smrtelným vězeňským vzpourám Soud shledal, že bylo pravděpodobné, že sporné výroky vyvolají násilí, které mohlo příslušníky bezpečnostních sil vystavit nebezpečí, a tudíž souhlasil, že zásah do takového projevu byl opodstatněný [viz například Sürek (č. 1), cit. výše, § 62; Falakaoğlu a Saygılı proti Turecku, č. 22147/02 a 24972/03, § 3234, 23. 1. 2007; Saygılı a Falakaoğlu proti Turecku (č. 2), č. 38991/02, § 28, 17. 2. 2009].

78. V projednávaném případě však není žádný náznak ať už v rozhodnutích vnitrostátních soudů, nebo podání vlády, že by stěžovatelův komentář byl publikován za citlivé společenské nebo politické situace nebo byl celkový stav bezpečnosti v regionu napjatý, došlo ke střetům, výtržnostem či nepokojům nebo zde byla atmosféra nepřátelství a nenávisti vůči policii anebo jiné zvláštní okolnosti, za nichž by dotčené výroky mohly vyvolat bezprostřední protiprávní jednání vůči policistům a vystavit je reálné hrozbě fyzického násilí. Vnitrostátní soudy rozhodly, že policisté jsou „sociální skupinou“ na základě jejich „společné [profesní] aktivity“ (viz bod 22.), nevysvětlily však, proč z jejich pohledu tato skupina potřebuje zvýšenou ochranu; neodkázaly ani na žádné okolnosti nasvědčující tomu, že by stěžovatelův komentář mohl skutečně povzbudit k násilí a tím tuto skupinu nebo její členy vystavit nebezpečí. Při absenci takového odůvodnění rozhodnutí vnitrostátních soudů i jiných důkazů, které by jej vedly k odlišnému závěru, není Soud přesvědčen, že měl komentář stěžovatele potenciál vyvolat násilí, které by mohlo vystavit ruské policisty nebezpečí.

79. Co se týče otázky možného dopadu sporného textu, bere Soud v úvahu, že byl publikován na veřejně přístupném internetovém blogu. Ve vztahu k projevům na internetu v minulosti rozhodl, že příspěvky vytvořené uživateli na internetu představují bezprecedentní oblast pro výkon svobody projevu (viz Delfi AS proti Estonsku [GC], č. 64569/09, § 110, ECHR 2015). Ve světle své přístupnosti a schopnosti uchovávat a předávat obrovské množství informací hraje internet významnou roli ve zlepšení přístupu veřejnosti ke zprávám a v usnadnění šíření informací obecně. Je pravdou, že nebezpečí újmy, které představují obsah a komunikace na internetu pro výkon lidských práv a svobod a pro požitky z nich, je jistě vyšší

než to představované tiskem. Nezákonný projev, včetně projevů nenávisti a výzev k násilí, může být šířen jako nikdy předtím – celosvětově, v rámci vteřin a vytrvale zůstat přístupný online (tamtéž, § 110 a 133). Zároveň je zřejmé, že dosah a tím i potenciální dopad výroku uveřejněného na internetu je v případě malého počtu čtenářů odlišný od výroku zveřejněného na mainstreamových nebo často navštěvovaných webových stránkách. Pro zhodnocení možného vlivu internetového příspěvku je nezbytné posoudit jeho dosah k veřejnosti.

80. V projednávané věci stěžovatel zveřejnil svůj komentář na blogu svého známého pana B. S. Vnitrostátní soudy se při svém posouzení omezily pouze na konstatování, že tento blog „byl oblíbenější než [stěžovatelův]“, čímž byl sporný text, který zůstal dostupný bez omezení po dobu jednoho měsíce, „zpřístupněn většímu množství čtenářů“ (viz bod 22.). Soudy se však ani nepokusily zkoumat, jestli byl blog pana B. S. obecně hojně navštěvován, nebo zjistit skutečné množství uživatelů, kteří blog navštívili v době, kdy byl komentář stěžovatele přístupný.

81. V souvislosti s tímto Soud shledává, že stěžovatelův komentář byl přístupný po dobu jednoho měsíce, než jej stěžovatel smazal poté, co zjistil důvody pro své trestní stíhání (viz bod 15.). Přestože nebyl přístup ke spornému výroku nijak omezen, přitáhl podle všeho nepatrnou pozornost veřejnosti. Mnoho známých stěžovatele o jeho komentáři dokonce vůbec nevědělo a zdá se, že až trestní stíhání stěžovatele k němu přitáhlo zájem veřejnosti (viz bod 18.). Podstatné je poznamenat, že se nezdá, že by byl stěžovatel v době projednávaného jednání známým blogerem nebo oblíbeným uživatelem sociálních sítí (viz Magyar Helsinki Bizottság proti Maďarsku [GC], č. 18030/11, § 168, ECHR 2016), nebo dokonce veřejnou či vlivnou osobou [srov. Osman a další proti Severní Makedonii (rozh.), č. 50841/99, 11. 10. 2001; Féret, cit. výše, § 75 a 76]. Kdyby tomu tak bylo, mohla by tato skutečnost přilákat k jeho komentáři pozornost veřejnosti a zvýšit tak potenciální dopad sporného výroku. Za těchto okolností Soud shledává, že potenciál komentáře stěžovatele oslovit veřejnost a ovlivnit tak veřejné mínění byl velmi omezený.

82. Soud ve vztahu k odůvodnění vnitrostátních soudů zjišťuje, že se zaměřily na formulaci užitou stěžovatelem a omezily se na formu a obsah projevu. Nepokusily se zkoumat sporné výroky v kontextu probíhající diskuse nebo nalézt, jakou myšlenku měly předat. Přestože soudy rozhodly, že provinění stěžovatele bylo zvláště „flagrantní a nebezpečné pro národní bezpečnost“, neboť jeho výroky šly proti „základům ústavního zřízení a státní bezpečnosti“, neposkytly žádné odůvodnění, co je k tomuto závěru vedlo. Potenciál dotčených výroků vyvolat škodlivé důsledky se soudy nepokusily hodnotit s náležitým ohledem na jejich dosah k veřejnosti a na politickou a společenskou situaci, za níž byly zveřejněny. Soud tudíž shledává, že když vnitrostátní soudy dospěly ke svým závěrům, nevaly v úvahu všechny skutečnosti a rozhodující faktory. Poskytnu-

té důvody proto nelze považovat za „relevantní a dostatečné“ pro opodstatnění zásahu do stěžovatelovy svobody projevu.

83. Soud dále poznamenává, že stěžovatel byl odsouzen v trestním řízení a byl mu uložen podmíněně odložený trest odnětí svobody v trvání jednoho roku. Znovu zdůrazňuje, že trestní odsouzení je s ohledem na existenci jiných možností intervence a odezvy závažnou sankcí (viz Perinçek, cit. výše, § 273). Trestání je sice zásadně věcí vnitrostátních soudů, uložení trestu odnětí svobody za provinění v oblasti debaty na téma, které je předmětem legitimního veřejného zájmu, však bude v souladu se svobodou projevu zakotvenou v čl. 10 Úmluvy pouze ve výjimečných případech, zejména pokud došlo k závažnému porušení jiných základních práv, například projevy nenávisti nebo podněcováním k násilí (viz Otegi Mondragon proti Španělsku, č. 2034/07, § 59–60, ECHR 2011). Soud však již shledal (viz bod 78.), že text stěžovatele pravděpodobně k násilí povzbudit nemohl.

84. V bodě 66. Soud poznamenal, že závěr o tom, že určitý výrok představuje projev, který nemůže požívat ochrany čl. 10, závisí na vzájemné souhře různých faktorů spíše než posouzení některého z nich samostatně. Přestože byla v projednávané věci formulace sporných výroků skutečně útočná, urážlivá a jedovatá (za což se stěžovatel nakonec omluvil), nelze je považovat za zneužívající primitivní emoce nebo zakořeněné předsudky ve snaze vyvolat nenávist a násilí proti ruským policistům. Jak Soud poznamenal v bodě 71., šlo spíše o stěžovatelovu emotivní reakci na jednání ruských policistů, které viděl jako zneužití pravomoci. Soud dále neshledal v rozhodnutích vnitrostátních soudů ani podáních vlády žádné jiné okolnosti, které by jej vedly k závěru, že komentář stěžovatele měl potenciál vyprovokovat násilí proti ruským policistům a představoval tak jasné a bezprostřední nebezpečí, které si vyžádalo trestní stíhání a odsouzení stěžovatele (viz Gül a další, cit. výše, § 42).

85. V souvislosti s předcházejícím Soud zdůrazňuje, že je životně důležité, aby ustanovení trestního práva mířená proti projevům, které rozdmýchávají, podporují nebo schvalují násilí, nenávist nebo intoleranci, definovala jasně a přesně rozsah příslušných provinění a aby tato ustanovení byla přesně formulována tak, aby se předešlo situacím, kdy se stane prostor pro úvahu státu, zda jednání trestně stíhat, příliš širokým a potenciálně zneužitelným prostřednictvím selektivního vynucování.

86. Předcházející úvahy jsou dostatečné k umožnění Soudu uzavřít, že odsouzení stěžovatele nepředstavovalo „naléhavou společenskou potřebu“ a bylo neúměrné k předloženému legitimnímu cíli. Zásah tedy nebyl „nezbytný v demokratické společnosti“.

87. Došlo tudíž k porušení čl. 10 Úmluvy.

VÝROK

Z těchto důvod Soud

1. *Prohlašuje* stížnost za přijatelnou;
2. *Rozhoduje*, že došlo k porušení čl. 10 Úmluvy;
3. *Rozhoduje*, že závěr o porušení čl. 10 Úmluvy představuje sám o sobě spravedlivé zadostiučinění za jakoukoli nemajetkovou újmu utrpěnou stěžovatelem;
1. *Rozhoduje* o náhradě nákladů a výdajů;
2. *Zamítá* zbytek požadavků stěžovatele na spravedlivé zadostiučinění.

(Zpracovali JUDr. Ivo Kouřil a Mgr. Bc. Kamila Tokošová)